

EXKURZE DO CENZURNÍ PRAXE

Z denních zpráv Hlavní správy tiskového dohledu 1958 – 1959

1.

1958, 26. březen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu slovenského filmu Martina Friče *VARUJ...!* kvůli účasti herečky Jiřiny Štěpničkové, která v té době byla stále ještě ve výkonu trestu za pokus o emigraci.

[...]

3) ÚSTŘEDNÍ PŮJČOVNA FILMŮ, Praha

Ke schválení byl předložen slovenský film „[Varúj]^a“, který byl natočen v roce 1947 na námět literární předlohy Ivana Stodoly.

Hlavní ženskou roli Evy, manželky slovenského ovčáka na panství maďarského magnáta, hraje Jiřina Štěpničková. Děj filmu začíná v roce 1910.

Vzhledem k tomu, že Jiřina Štěpničková byla odsouzena k nápravnému trestu, nebyl tento film schválen k veřejnému promítání.¹⁾

Zástupce náčelníka MV-hlavní správy tiskového dohledu:

J. Kovář

AMV, 318-124-2, DZ č. 1–80, 1958, DZ č. 65, s. 2.

a – podtrženo

1) Jiřina Štěpničková byla po neúspěšném pokusu o emigraci vězněna v letech 1951–1960.

2.

1958, 17. duben, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu polského středometrážního dokumentárního filmu Jerzyho Hoffmana *SOPOTY 1957*. Hlavním argumentem k zákazu byly nemravné záběry, celkové vulgární vyznění a také zobrazení působivého účinku dixielandu a rock'n'rollu na mladé posluchače. Film údajně působí jako reklama na americký způsob života.

[...]

5) ČESKOSLOVENSKÝ STÁTNÍ FILM, Praha.

Nebyl schválen polský středometrážní film „[Sopot 1957]^a“, předložený ke kontrole v originální verzi.

Komentář napsala St. Grodzieńská.

Film působí v celkovém pojetí značně vulgárně, projevuje se v něm snaha, aby divák viděl co nejvíce „pikantností“ ze života v lázních a rekreačním středisku Sopot – Polsko.

Film má snad dokumentovat „krásný a šťastný“ život rekreantů, a to zejména mládeže. Působí jako reklama amerického způsobu života.

Stručný obsah filmu:

Hraje soubor „dixieland“, který uvádí naslouchající mladé lidi do vytržení a při „zpěvu“ pianisty až do extase.

V záběrech z pláže krásných Sopot, kde se lidé baví nejrozmanitějším způsobem, se divákovi ukazují často až nechutné scény. Tlusté ženy a muži v plavkách jsou častým objektem kamery. Kameraman skrytý v křoví mj. „uloví“ záběry svlékajících se a posléze úplně nahých žen. Jiná scéna, dívka sedící na lavičce, které za ní stojící muž sahá za blůzu na ňadra, to je další doklad „přitažlivosti“ tohoto filmu.

Další záběry ukazují volby královny krásy „Miss Polonia“. Stát se jí není lehké, to dokumentují další záběry ze salonů krásy. Ondulační procedury, úpravy obličeje a masáže celého těla nahých žen jsou toho dokladem. Další scény jsou z tanečního parketu. Je horko. Jedna z žen po tanci usedá a pohybováním sukní se osvěžuje. Je jí vidět až ... spodní prádlo.

Závěr filmu patří opět „mládeži“. Tentokrát tančí „rock-a-roll“ [sic!]. Účesy, oblečení i celkové chování ukazuje, o jakou mládež jde.

Neschválení filmu bylo oznámeno pracovníkovi Ústřední půjčovny filmů s. Kocourkovi a byl také informován ředitel správy ČSF s. J. Marek, který se zásahem plně souhlasil.

[...]

AMV, 318-124-2, DZ č. 1-80, 1958, DZ č. 80, s. 2-3.

a – podtrženo

3.

1958, 5. květen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu televizního pořadu Po stopách květnové revoluce. Důvodem zásahu bylo použití záběrů ze stříhového filmu Otakara Vávry z roku 1946 CESTA K BARIKÁDÁM prezentujících přední osobnosti nekomunistického odboje, pozdější oběti poúnorového komunistického teroru, či příjezd americké armády do Plzně.

[...]

TELEVISNÍ STUDIO,

Praha.

Při kontrole filmu k pořadu „Po stopách květnové revoluce“ zjistil plnomocník, že filmový materiál má být použit z dokumentárního filmu O. Vávry „Cesta k barikádám“. Tento film byl stažen z veřejného promítání po roce 1948.

V části filmu jsou na řadě záběrů americké a anglické vlajky, ve filmu vystupují osoby různých revolučních štábů, jako skupina bývalého generála Kutlvašra, mjr. Nechanského a dalších.

Ve filmu jsou záběry, například titulní stránka časopisu s portrétem E. Beneše.

V jiné části je zachycen příjezd americké armády do Plzně.

Na tento pořad upozornil plnomocník náměstka ústředního ředitele Čs. televise s. dr. Feldsteina, který ihned rozhodl, aby film nebyl promítán vůbec a dal příkaz redakci připravit náhradní program.

[...]

AMV, 318-124-2, DZ č. 81-150, 1958, DZ č. 91, s. 4-5.

a – podtrženo

4.

1958, 7. květen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o cenzurních zásazích do článku věnovanému šedesátiletému vývoji československého dokumentárního filmu. Zásahy se týkaly pozitivního hodnocení produkce Bařových ateliérů ve Zlíně.

[...]

ÚSTŘEDNÍ PŮJČOVNA FILMŮ,

Praha.

Ve Zpravodajství o krátkometrážních filmech č. 9, článku „60 let čs. dokumentárního filmu“, ve kterém je hodnocen vývoj reklamního filmu, je na několika místech glorifikován Bařa a jeho filmový podnik ve Zlíně a tzv. „zlínská tradice“ čs. dokumentarismu.

Bylo doporučeno mj. vypustit text:

„Reklamních filmů, které ve FAB vznikly, je několik desítek ... jarní obuv, letní obuv, pneumatiky, gumové hračky ... Není moudré dívat se na tyhle filmy skrz prsty. Opomeňme jejich účel i ideologii, kterou někdy propagují. Povšimněme si jejich tvůrčí stránky, bystré fantasie, vynalézavosti, jejich rytmu, povšimněme si, jak jsou dokonale udělány...“

„Tato ‚zlínská tradice‘ se už při svém zrodu vymaňuje ze zajetí Bařova – bařovského merkantilismu a hrubého utilitarismu. Zachovávajíc si nezbytnou míru tvůrčí utilitárnosti... Po osvobození znovu ožívá ... V tomto pojetí je vždy znovu inspirována úkoly současné doby... a vždy víc se vyhraňujíc až k stadiu skutečné tvůrčí školy, se ‚zlínská – nyní už vlastně gottwaldovská tradice‘ zachovává až přibližně do r. 1955. Ještě celých deset let dokáže její kolektivní duch žít a oplodňovat individuální inspirací a fantasií. Vysledovat, proč tato kladná, ve svém jádru vždycky pokroková tradice, která přinesla tolik ušlechtilých plodů, přibližně v roce 1955–1956 hyne, to už je mimo poslání tohoto informativně hodnotícího pojednání...“

Závady byly projednány s redaktorkou s. Karasovou, která souhlasila s připomínkami a článek přepracovala.

[...]

AMV, 318-125-1, DZ č. 81-150, 1958, DZ č. 93, s. 1-2.

5.

1958, 9. červen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD týkající se textu plakátu k cyklu filmů uváděných a prezentovaných v Litomyšli jako filmový cyklus na počest XI. sjezdu KSČ.

[...]

- 4) Propuštění závadného
textu v programovém
plakátu kina OKO
v Litomyšli.

Externí plnomocník v Litomyšli schválil závadný plakát (došlo také vylepení) s tímto textem:

„Od pátku 6. do pondělí 16. června na [počest XI. sjezdu KSČ]^a přehlídka českých filmů
POCTIVÝ ZLODĚJ
PYTLÁKOVA SCHOVANKA aneb ŠLECHETNÝ MILIONÁŘ
U SNĚDENÉHO KRÁMU
MRAVNOST NADE VŠE
4 KROKY V OBLACÍCH
LÍBÁNKY
O PŮLNOCI
ROZVRÁCENÁ PEVNOST.“

Externí plnomocník zařídil stažení vytištěných plakátů a zajistil vytištění nových, bez textu „na počest XI. sjezdu KSČ“.

Na nevhodný výběr filmů k XI. sjezdu KSČ byl upozorněn vedoucí Krajského filmového podniku Pardubice.

Náčelník MV-hlavní správy
tiskového dohledu:
dr. F. Kohout

AMV, 318-125-1, DZ č. 81-150, 1958, DZ č. 113, s. 3.

a – podtrženo

6.

1958, 12. červen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zamítnutí japonského filmu *MLADÁ DŽUNGLE* pro distribuci v Československu. Hlavním důvodem bylo pozitivní líčení amerického životního způsobu v luxusním prostředí.

[...]

2) ČESKOSLOVENSKÝ

FILM, Praha.

Nebyl schválen k promítání japonský film „[Mladá džungle]^a“. Film popularizuje americký způsob života mladých lidí v Japonsku. Děj se odehrává v přepychovém prostředí a zkresluje názor na životní úroveň lidí v Japonsku. Mladí lidé, kteří ve filmu hrají, se věnují zábavě na moři nebo pití a tanci v přepychových vilách a nočních podnicích. Jsou to typičtí páskové. Jejich chování je idealizováno a jsou líčeni jako čestní a sympatičtí mladí lidé.

Po konzultaci s pracovníky IV. oddělení ÚV KSČ byla věc projednána se zástupcem ústředního ředitele Čs. filmu s. Šolcem, který souhlasil s tím, že film není možné u nás promítat.

[...]

AMV, 318-125-1, DZ č. 81-150, 1958, DZ č. 115, s. 2.

a – podtrženo

7.

1958, 4. červenec, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o cenzurních zásadách do scénáře Vratislava Blažka k estrádnímu pásmu *Od Ponrepa k festivalu* aneb *Už šedesát let čili Filmu mnoho zdraví*.

[...]

1) TELEVIZNÍ STUDIO,

Praha.

Redakce humoru a lidové zábavy předložila ke schválení libreto estrádního pásma Vratislava Blažka „[Od Ponrepa k festivalu aneb Už šedesát let čili Filmu mnoho zdraví]^a“, ve kterém byla zařazena scéna, v níž Ponrepo zpívá v doprovodu girls reklamní šanson na svůj podnik. Girls tančí kankán, fotoreportéři fotografují Ponrepa a po odchodu girls vchází Karel IV., který je uváděn pořadatelem a postrkuje před sebou pionýra s kyticí. Pionýr má říkat přání Ponrepovi.

Bylo doporučeno, aby v této souvislosti na scéně nevystupoval pionýr.

Redakce změnila osobu pionýra za chlapce v civilním obleku.

Dále pořadatel vysvětluje, co je to televize, a říká:

„Jak bych vám to řekl. Televize, to je, když... Zkratka: stačí, když [tady]^a řeknete neopatrné slůvko a celé kilometry odtud z toho máte nepříjemnosti: to je televize.]^b“

Na doporučení plnomocníka redakce vypustila podtrženou větu.

Dále je uvedena scénka satirizující jednání schvalovacích orgánů. Členové schvalovacího orgánu jsou líčeni jako ignoranti, bez jakéhokoliv poměru k umění a jejich zásahy jsou zřejmě ovlivněny politickými direktivami. Projednávají scénář filmové veselohry, který již podle jejich pokynů byl několikrát přepracován.

Hrdinka v první verzi je švadlenou, pak kadeřnicí, v nové verzi pracuje na přehradě, v další studuje medicínu, pak jí [musel]^b autor dát do výroby, pak opět do JZD.

V závěru si autor roztrpčeně stěžuje na rozdíl mezi životem dříve a nyní. Říká, že jeho maminka byla dcerou chalupníka, a ještě o stříbrné svatbě říkala, že je dcerou chalupníka. Ponrepo ho utěšuje:

„Uklidněte se, mladý pane. To je ten kvas života!“

Scénka měla ukázat, že neúspěchy a schematismus ve filmové tvorbě zavinují ti, již uměleckou činnost řídí.

Na tuto scénku byl upozorněn zástupce náměstka ústředního ředitele Čs. televize s. dr. Venera a byl také informován ústřední ředitel Čs. televize s. Krejčí, kteří souhlasili s vypuštěním.

Scénka byla z pořadu vypuštěna.

[...]

AMV, 318-125-1, DZ č. 81-150, 1958, DZ č. 133, s. 1-2.

a – proložené

b – podtrženo

8.

1958, 4. srpen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o vyjmutí záběrů s příjezdem prezidenta Antonína Novotného na festival v Karlových Varech z humorně laděného pásma MOMENTY z XI. MFF komentovaného Miroslavem Horníčkem.

[...]

3) TELEVIZNÍ STUDIO,

Praha.

Při kontrole filmového pásu [Momenty Filmového festivalu]^a, složeného z řady různých událostí XI. MFF v Karlových Varech, bylo zjištěno, že mezi scénami, které z valné části líčí humorné až groteskní příběhy z festivalu, které estrádním způsobem doprovází slovy Miroslav Horníček, je v závěru zařazen příjezd s. Antonína Novotného v průvodu stranických a státních funkcionářů na festival.

Vzhledem k celkovému charakteru vysílaného pásma doporučil plnomocník vedoucímu redakce s. Váňovi, aby záběr z příjezdu s. Antonína Novotného z pořadu vyjmul. Soudruh Váňa s názorem plnomocníka souhlasil a provedl příslušnou úpravu.

[...]

AMV, 318-125-1, DZ č. 81-150, 1958, DZ č. 147, s. 2.

a – podtrženo

9.

1958, 23. srpen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zásahu do komentáře k šotu pro Televizní noviny věnovanému výstavě portrétů mladých výtvarníků.

[...]

3) TELEVIZNÍ STUDIO,
Praha.

V pořadu „Televizní noviny“ byl uváděn shot „[Výstava portrétů mladých výtvarníků]^a“. V komentáři se m. j. uvádělo:

„Celek: V Galerii mladých ve Vodičkově ulici v Praze je zajímavá výstavka portrétů. Přes 80 obrazů, grafik a plastik hovoří o úsilí našich mladých umělců – portrétistů – zachytit [tvář dnešního člověka]^b.“

K tomuto komentáři je v úvodu celkový záběr výstavní síně, dále dvojportrét dvou mužů s těžkou únavou ve tváři, obraz staré ženy „z chudobince“ a 1 obraz nezavadný.

Plnomocník upozornil vedoucího směny s. Aleše Poledne na tento shot, vzhledem k tomu, že v komentáři se mluví o snaze zachytit tvář dnešního člověka a k tomu je reprodukován obraz ženy z chudobince a unavených mužů.

Soudruh Poledne zařídil úpravu komentáře v tom smyslu, že vyškrtl slova „zachytit tvář moderního člověka“ a název obrazu staré ženy uvedl slovy: „Stařenka – obraz nadané Ludmily Jamníkové.“

[...]

AMV, 318-125-2, DZ č. 150–220, 1958, DZ č. 160, s. 2.

a–b – podtrženo

10.

1958, 18. listopad, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zásahu do televizního pořadu Sejdeme se s Karlem Högre. Z pořadu byly vypuštěny ukázky z reklamního filmu Bařovy firmy BAPOZ, kde se Höger octl před kamerou poprvé.

[...]

3) TELEVIZNÍ STUDIO,
Praha.

V pořadu filmové redakce „[Sejdeme se s Karlem Högre]^a“ měl být jako první promítán výňatek z reklamního Bařova filmu vyrobeného v roce 1938 firmou BAPOZ, v němž K. Höger hrál po první.

Na obraze byla jednak reklama fy Bařa, jednak ukázka vzorné „bařovské“ obsluhy zákazníků.

Tyto záběry působily spíše jako reklama fy Bařa než jako ukázka z tvorby Karla Högra.

Na doporučení plnomocníka dramaturg pořadu s. Váňa vypustil ty části, kde je firma Bařa propagována.

[...]

AMV, 318-125-2, DZ č. 150–220, 1958, DZ č. 220, s. 2.

a – podtrženo

11.

1958, 25. listopad, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zásazích do západoněmeckého filmu *SMRTI ZASVĚCENÍ*. Vypuštěny byly scény, v nichž se vězeň uprchlý z koncentračního tábora a další skrývající se lidé modlí. Cenzoři byli rovněž nespokojeni s celkovým obrazem války jako nějaké živelné pohromy, nikoliv jako důsledku fašismu. Tento problém vyřešilo při uvedení filmu v televizi úvodní a závěrečné slovo hlasatelky.

[...]

3) TELEVIZNÍ STUDIO,
Praha.

Filmová redakce předložila ke kontrole celovečerní film západoněmecké produkce [„Smrti zasvěcení“ (Morituri)]^a. Plnomocník upozornil dramaturga pořadu s. Váňu na několik nevhodných scén tohoto filmu. Jde především o scénu, v níž uprchlý vězeň koncentračního tábora připravuje se jako partyzán na zničení vlaku a předtím dlouho se modlí v kapličce. Stejně tak i scéna, v níž skrývající se židé a Poláci v okamžiku, kdy dochází k prolomení fronty, hromadně se modlí. Film obsahuje však další závady, ukazuje hrůzy války a bídu pronásledovaných lidí jako nějakou živelnou pohromu, nikoli jako důsledek fašismu. I když ne v plné míře, patří i tento film mezi filmy, které se snaží svalovat vinu na některé osoby, nikoli na systém.

Po dohodě s vedoucím redakce s. dr. Zvoníčkem některé závadné scény byly vystřiženy a film byl opatřen úvodem a doslovem, v němž hlasatelka oznámila, že Čs. televize film předvádí proto, aby ukázala, že jsou i v západním Německu síly, které nechtějí válku a návrat fašismu, i když film neukazuje kořeny a v řadě míst zamlžuje skutečnost.

Film zakoupila Čs. televize již před delší dobou a podle sdělení s. Váni byl film zařazen do programu na poslední chvíli.

[...]

AMV, 318-126-1, DZ č. 221–248, 1958, DZ č. 225, s. 2–3.

a – podtrženo

12.

1958, 15. prosinec, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o neschválení „předvánočního“ fejetonu vyrobeného v Armádním filmu a zařazeného do filmového týdeníku. Fejeton měl odrazovat rodiče od zasílání vánočních balíků a peněžních částek vojákům.

[...]

7) STUDIO ZPRAVODAJSKÉHO
A DOKUMENTÁRNÍHO FILMU,
Praha.

Ve filmovém týdeníku č. 50 nebyl schválen „[Náš fejeton]^a“. Byl zpracován s. Forstem z Armádního filmu na námět mjr. Kovandy z Hlavní politické správy MNO.

Ve fejetonu se doporučuje rodičům vojáků, celkem správně, aby jim neposílali na vánoce žádné jídlo ani peníze, protože vojáci budou dobře zaopatřeni. Dále však ukazuje starou matku, která připravuje pro syna balíček. Přikládá k němu dopis s poslední stokorunou, kterou prý žádá syn na kurs cizích jazyků. V zápětí je promítán záběr z hospody, kde opilý voják platí za alkohol dalším opilým vojákům onou poslední stokorunou.

Soudruh mjr. Kovanda souhlasil s neschválením fejetonu. Soudruzi z Hlavní politické správy si nechají film promítnout, protože byl předán zpravodajskému filmu, aniž ho pracovníci Hlavní politické správy viděli.

[...]

AMV, 318-126-1, DZ č. 221-248, 1958, DZ č. 240, s. 4.

a – potvrzeno

13.

1959, 6. únor, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu dokumentárního filmu VEČERNÍ LONDÝN prezentovaného jen v originálním znění. Cenzorům tak vyzníval příliš propagačně.

[...]

1) ČS. FILM,

Praha.

[...] ¹⁾

2) Krátký film – Studio pro úpravu zahraničních filmů, předložilo film „[Večerní Londýn] ^a“.

Úprava originální kopie spočívala v tom, že byly dány úvodní titulky v češtině, jinak nebyl k filmu připojen žádný komentující titulek ani mluvené slovo.

Tato úprava byla provedena na přání Ústřední půjčovny filmů.

Ve filmu je zachycen život v Londýně, počíná se hodinami před schůzkami mladých lidí, návštěvou kin, zábavních podniků, život na hlavní třídě a v pobočných ulicích. V záběrech jsou většinou zachyceni mladí lidé, kteří jsou lákáni frivolními a pikantními snímky k návštěvě kin, zábavních podniků apod. a také prostitutkami.

Další záběry zachycují reklamní neonové osvětlení, zejména „Coca-colu“ aj., ale také několik typů, které svědčí o opaku lesku nočního Londýna, muž se znetvořeným obličejem prodávající noviny, houslista, hrající na ulici, žebrák apod.

Film je doprovázen zpěvem, hudbou a hrou na housle k doplnění večerních a nočních nálad. Jednotlivé záběry jsou anglicky komentovány, ovšem bez českých titulků nebo komentáře.

Film bez českého komentáře nebo titulků působí propagačně a naopak sociální motivy bez vysvětlení zanikají a jsou beze smyslu.

Film nebyl schválen k promítání.

[...]

AMV, 318-126-2, DZ č. 1-70, 1959, DZ č. 27, s. 2.

a – podtrženo

1) První bod se týká cenzury dokumentárních filmů Emany Kaněry PÍSEŇ O JEDNÉ ZEMI a NA DVOU BŘEZÍCH VARDARU natočených v jugoslávské Makedonii. Komentář cenzorů byl citován v minulém čísle Iluminace. Srov. Ivan Klimeš, Filmaři a komunistická moc v Československu. Vzrušený rok 1959. *Iluminace* 16, 2004, č. 4, s. 135.

14.

1959, 14. únor, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zásahu do britského středometrážního filmu *POCHOD DO ALDERMASTONU*. Z filmu byl vystřižen záběr prezentující SSSR jako stát, od něhož světu hrozí – stejně jako od USA – nebezpečí nukleární války.

[...]

5) ČS. FILM, Praha.

Studio pro úpravu zahraničních filmů předložilo ke schválení anglický středometrážní dokumentární film „[Pochod do Aldermastonu]“ (March tu Aldermaston). Bylo doporučeno vypustit záběr z přehlídky Sovětské armády.

Stručný obsah filmu:

Film je dokumentem o mírovém pochodu obyvatel Londýna do Aldermastonu, kde je základna pro výzkum nukleárních zbraní. Ve filmu je záběr shromáždění účastníků mírového pochodu. Za tímto záběrem jsou ukazovány oběti z Hirošimi a Nagasaki, které mají dokumentovat hrůzy atomové války.

V závěru filmu je ukazováno narůstání nového nebezpečí atomové války tím, že je promítnut záběr americké raketové základny a bezprostředně za ním následuje přehlídka ozbrojených sil SSSR na Rudém náměstí, kde projíždějí raketové střely. Tímto závěrem je zdůrazněno stejné válečné nebezpečí, které světu hrozí jak ze strany Ameriky, tak i SSSR.

Závada byla projednána s pracovníky Ústřední půjčovny filmů s. Böhmem a Korčákem, kteří souhlasili s tím, aby záběr sovětské vojenské přehlídky byl vystřižen.

[...]

AMV, 318-126-2, DZ č. 1-70, 1959, DZ č. 34, s. 2-3.

a – podtrženo

15.

1959, 5. březen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu publikovat rozhovor s Janem Werichem připravený pro časopis *Film a doba*. Werich v něm mimo jiné kritizoval schvalovací systém v Čs. filmu a jako příklad nepřímo uvedl zakázaný film Jána Kadára a Elmara Klose *TŘI PŘÁNÍ*.

[...]

1) FILM A DOBA,

vydává Orbis, n. p.,
Praha.

Po upozornění pracovníkem IV. oddělení ÚV KSČ s. Pulcmanem byly znovu zkontrolovány obtažové stránky rozhovoru V. Bystrova s Janem Werichem, který měl být otištěn v čísle 3.

Jan Werich nedělá žádného rozdílu mezi americkou filmovou censurou a mezi schvalováním filmů u nás a nepřímo mluví o neschváleném filmu „Tři přání“:

„Film má jednu vadu. Na celém světě, než se film dostane na plátno, prochází fantastickým sítím cenzur. Vezměme USA. Tam mají 49 států, to 49 takových i makových náhledů etických. To, co je dovoleno v jednom státě, ve druhém neplatí. To znamená, že u výrobce musí mít svou dobrovolnou cenzuru, aby to, co jde do výroby, na nic nenarazilo v 49 státech. Nemůže si dovolit, aby se film hrál jenom v 46 nebo 22 státech. To mu nedovoluje jeho hospodářská organizace. Kromě toho je tu nebezpečí protestů řady spolků a organizací, mnohdy velmi zpátečnických, takže ta satira, jestliže se konečně dostane ven, je satira hezounce učesaná. Mluvím o Americe, avšak dá se předpokládat, že na celém světě jsou složky, které mají právo rozhodovat, aby to nebo ono se neukazovalo v masovém prostoru. Může se tudíž přihodit, že např. veselohra, která je na divadle možná, není možná ve filmu.¹⁾ Takže, mluvíte-li o filmové satirě, mluvíte o něčem, co je produkt systému sítí, která tu satiru musela prosít. Čili ten satirický vliv, ta léčebná síla satiry, je pořád největší u divadla a u knihy, protože tam ta dávka léku může být pořádná. Zatím co ve filmu je to homeopaticky zředěno. A homeopati ředí strašlivě, třeba 1 : D₆₀, tj. šedesát míst za desetinnou tečkou. Chápete?“

J. Werich dále v rozhovoru staví do nepříznivého světla politické řízení filmu, kdy mj. říká:

„Myslím však, že různost názorů je někdy i nutná a prospěšná. Pokud jsem ještě býval u filmu, tak jsem mnohdy poukazoval, že všechna tělesa a komise ústřední dramaturgie, které schvalují film a dojdou potom ke konečnému rozhodnutí, po realizaci filmu už nevědí, co rozhodli, už se nepamatují a nikdy tudíž za svým rozhodnutím neudělají tečku. Tehdy jsem navrhoval, aby členové schvalovacích orgánů, když film schválí, šli povinně jednotlivě do biografu, kde se film promítá publiku, aby se přesvědčili, zda jejich názor byl správný. Zdali publikum reaguje v souladu se záměrem schvalovačů. Mnohdy totiž ty filmy, které schvalovací orgány s jásotem a se slávou doporučili realizovat, úplně propadly a mnohdy zas

to dopadlo obráceně. Proč se to všechno dělá, proč stojí Barrandov, proč se tam vede elektřina kabely? Aby se zaprotokolovalo, že někdo je pro anebo proti námětu? Aby se přece udělal film! A ten se dělá proto, aby ho vidělo publikum. Aby ho viděl lid, obyvatelstvo. A o tom, pro koho to všechno je, o tom se už obyčejně nemluví, nad tím se zavřela voda. Kdyby se toto bralo víc v úvahu, vyšlo by z toho nějaké poučení pro schvalovací orgány. Oni totiž vidí konečnou fázi v dobré projekci...”

Závady byly projednány s vedoucím redaktorem s. Hrbasem, který s připomínkami plně souhlasil a celý rozhovor z časopisu vypustil a projedná úpravu.

[...]

AMV, 318-126-2, DZ č. 1-70, 1959, DZ č. 48, s. 1-2.

-
- 1) Satirická divadelní hra Vratislava Blažka *Třetí přání* cenzurou prošla a dostala se tak na česká jeviště, zatímco její filmová verze v režii Jána Kadára a Elmara Klose *TRÍ PŘÁNÍ* byla zakázána a její tvůrci dokonce postiženi. Srov. I. K l i m e š, c. d.; Banská Bystrica 1959. Dokumenty ke kontextům 1. festivalu československého filmu. Tamtéž, s. 140-145, 151-156, 163-165.

16.

1959, 23. březen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o „závadném“ filmu Vladimíra Čecha *PRVNÍ A POSLEDNÍ* natočeném podle námětu a scénáře Jiřího Muchy. *Pochmurně laděný film o bytové krizi a jejím dopadu na lidské vztahy chtěli cenzoři původně zakázat zcela, po vypuštění nejproblematictějších scén jej nakonec k promítání povolili.*

[...]

1) ČS. FILM,
Praha.

Filmové studio Barrandov předložilo ke schválení film „[První a poslední]^a“ (Tvůrčí skupina L. Hanuš a Josef Träger, námět a umělecký poradce Jiří Mucha, technický scénář Vladimír Čech.)

Námětem filmu je současná problematika bytové politiky a rozpor mládí a stárí. Pensistovi prokuristovi Bendovi zemře manželka. Zůstává sám ve svém dvoupokojovém bytě na Hradčanech, které je zpola muzeem. Jeden z pokojů je věnován jeho synovi, který v něm zemřel s rozbitou hlavou po automobilovém závodě. Umístil v něm pietně urnu s tělesnými ostatky, ponechal v pokoji vše tak, jak to v den synovy smrti zůstalo. Nyní, po smrti manželky, přikryl nábytek v kuchyni papírem a nepoužíval jej. Hned při vynášení rakve z bytu začali se lidé zajímat o Bendův byt, který byl pro jednotlivce nadměrný. Zvláště se o něj zajímala švadlena v domě, vdova bydlící v jednotlivé nevyhovující místnosti, takže musila šít na dvorku. Také vedoucí hostince, Tarbus, který bydlí až v Krči, by chtěl byt získat. Když o bytě hovořil se švadlenou ve výčepu, zaslechl to Olda, instalatér, nedávno ženatý. Začíná boj o byt. Bendovi se vtírá švadlena, snaží si ho naklonit žena vedoucího hostince Tarbusová, jde za ním Olda a žádá ho o podnájem.

Benda se cítí jak štvaný, zmocňuje se ho zoufalství, posilované chmurným prostředím bytu. Jde za svým kamarádem Tomášem, kostelníkem u Víta na Hradčanech. Ve filmu tato porada je vyjádřená dialogem:

„Benda: Je to celá moje minulost. Nejraději by vyházeli všechno na smetí. I se mnou.

Tomáš: Nezapomeň, že jedna osoba má nárok na pětadvacet metrů. Kolik jich máš ty?

Benda: Copak vím? Copak mám hlavu na takové věci? Já už jsem na půl mrtvý, Tomáši. I to zvíře chce být nakonec samo.“

Benda vyvěsí v místní trafice oznámení o pronájmu. Čte ho manželka Oldy – Slávka. Jde za Bendou a přemluví ho, aby ji vzal na byt. Zatají mu však, že je vdána, a slibuje mu, že si nebude vodit žádné pánské návštěvy do bytu. Po nějakém čase však slib porušuje a tajně, když není Benda doma, přivede Oldu-manžela. Olda se zdrží a Benda mezitím přijde domů. Zaslechne šepot a smích. Pochopí, že Slávka má někoho u sebe, dává jí výpověď a píše znovu oznámení o pronájmu do místní trafiky. Oznámení mu upadne na zem. Když se pro něj shýbá, je stížen infarktem a leží bez pomoci celý den na podlaze. Teprve večer, když se Slávka vrací domů, najde Bendu zhrouteného na podlaze. Slávka volá na svého manžela,

který čeká na ulici, protože do bytu nesměl – oba pak uloží Bendu do postele, zavolají lékaře a starají se o něj oba. Benda se smiřuje s tím, že se Slávkou teď bude bydlet i Olda. Z vděčnosti, že o něj pečují, jim dává k dispozici i kuchyň.

Zhodnocení filmu:

Hlavním motivem filmu je boj o nadměrný byt. Odehrává se ve staré, historické části Prahy. Je zamlčena současná skutečnost, že typická pro naši bytovou politiku je výstavba celých sídlišť a měst. Film řeší bytovou otázku tak, že mladí manželé musí čekat, až někdo umře, chtějí-li získat byt. Úsilí o získání bytu je líčeno jako štvání starého člověka. Většina pohledů na život číší starobou. Postavy tohoto filmu jsou lidmi z kapitalismu, kteří nemají s dnešní dobou nic společného, přes některé náznaky současné doby, jako zmínky o komunálu apod.

U většiny postav jsou zdůrazňovány negativní povahové rysy. Film se snaží vyvolat u diváka soucit a sympatie se starým Bendou, avšak přerůstá v obžalobu krutého života a ve společenskou kritiku poměrů.

Ve filmu mj. je také scéna, kdy Benda odnáší v aktovce z bytu urnu na hřbitov. Potká zástup dětí jdoucích na procházku. Jedno z nich na něho narazí. Benda se rozhořčuje na učitelku, která je vede. Ta však ukazuje na dětské oči a teprve nyní Benda pochopí, že jde o slepé děti.

I když film končí optimisticky smířením Bendy s mladým párem, který konečně nalézá byt, přesto situace zůstává bezvýhodnou. Vnucuje se otázka, a co ti ostatní, kteří dosud nebydlí? Mají také čekat, až někdo umře?

Základní nedostatek filmu „První a poslední“ spočívá ve snaze ukázat dnešní problematiku mládí a stárí očima pensisty Bendy, bývalého prokuristy za kapitalismu. Je to pohled člověka dožívajícího, kterému je dnešní svět cizí – nechápe ho. Z toho nezbytně pak vyrůstá film plný stínů, skepse až přímo bezradnosti. Dvojice mladých optimistických a energických lidiček nemůže svojí láskou a radostí vyvážit atmosféru opuštěnosti a pesimismu kolem Bendy.

Doporučovali jsem film pro distribuci neschvalovat.

Po poradě se soudruhy Todtem a Pulcmanem ze IV. oddělení ÚV KSČ a náměstkem ministra školství a kultury s. Pelíškem a pracovníky ministerstva školství a kultury s. ing. Faifrem a s. Puršem byly nejzávadnější části z filmu vystřiženy, aby film mohl po této úpravě být dán do distribuce.

Původní scénář obsahoval daleko více škodlivých scén a vyjadřoval postoj svého autora J. Muchy k naší společnosti. Některé byly vypuštěny samotným režisérem, některé (zejména náboženského charakteru) byly vystřiženy již v průběhu schvalování.

[...]

AMV, 318-126-2, DZ č. 1-70, 1959, DZ č. 62, s. 1-2.

17.

1959, 1. duben, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu šotu Slovo máte vy režiséra Zdeňka Kopáče pro Československý filmový týdeník č. 13/1959 o těžkých životních podmínkách beskydské osady Jablůnkov.

[...]

1) ČS. FILM,

Praha.

Ve zpravodajském filmu „[Čsl. filmový týdeník č. 13]^a“ nebyl schválen shot „Slovo máte vy“.

V shotu bylo obrazem i slovem zkresleně zachyceno prostředí beskydské osady Malý Stožek, okres Jablůnkov.

Obsah shotu:

Malý školák říká do reportérova mikrofonu: „Já jsem byl poprvé v životě v biografu v Třinci a poněvadž je to přes 3 hodiny cesty, přál bych si, aby bylo kino také u nás.“

Žena s děckem v náručí říká: „Já bych si přála, aby alespoň jednou za měsíc k nám chodil lékař nebo alespoň sestra, abych nemusela s děckem chodit dolů, je to přes dvě hodiny cesty.“

Muž s koněm a povozem: „Měli by u nás zřídit prodejnu Jednoty, musím jezdit až dolů nakupovat.“

Poštovní doručovatel kritizuje špatné cesty, po kterých se nedá jezdit na motorce, stará žena pak to, že přes dané sliby není u nich ještě zavedena elektřina. V závěru filmu je zachyceno školní vyučování v jednotřídce. Děti mají na lavicích rozžehnuté svíčky a učitel při petrolejové lampě vykládá dětem o technickém pokroku, družicích a meziplanetární raketě. Komentář k tomu hovoří

„Věříme, že Malý Stožek zapomenut nebude. Že stranou veliké přeměny našeho venkova nezůstane ani malá vesnička v Beskydech.“

Na začátku filmu je záběr dopisu tamního učitele, ve kterém lze zřetelně číst: „...na kterou zapomněli všichni svatí i Krajský národní výbor v Ostravě“. Toto je opakováno i v komentáři.

Při poradě s vedoucím tajemníkem OV KSČ v Českém Těšíně se ukázalo, že film ukazuje věc přehnaně nebo nepravdivě. Jedná se o značně roztroušenou osadu, kde se nepočítá v dohledné době se zavedením elektřiny. Pokud jde o zdravotnickou péči a zásobování, jezdí do osady lékaři a pojízdná prodejna.

Režisér Kopáč i vedoucí redaktor s. Vinš trvali na tom, aby shot byl do kin uveden, přestože sami byli informováni, že obyvatelé osady budou pravděpodobně přesídlení do příznivějších podmínek.

[...]

AMV, 318-126-2, DZ č. 1-70, 1959, DZ č. 69, s. 1.

a – podtrženo

18.

1959, 4. duben, Praha. – Výňatek ze zprávy HSTD informující o zásahu do filmu DŮVĚRA určeného k propagaci Veřejné bezpečnosti a ke získávání občanů pro spolupráci s jejími orgány.

[...]

KRÁTKÝ FILM, Praha –
PROPAGFILM.

Pro HSVB byl vyroben film „[Důvěra]^a“, jehož hotová kopie nám byla předvedena.

Obsah filmu:

Vypráví okrskový zmocněnec o své práci. Před pěti lety převzal okrsek, získával důvěru občanů a spolupracovníky pro výkon pomocné stráže. Jedním ze spolupracovníků je také soudružka z telefonní ústředny. Její zapojení jako pomocnice VB komentář zdůrazňuje.

Film vyvolává dojem, že pracovníci telefonních ústředen jsou spolupracovníky VB a telefony občanů jsou odposlouchávány.

K promítnutí přizvaní zástupci HSVB a poradce kpt. Kloubec souhlasili s našimi připomínkami na nevhodnost tohoto záběru a po dohodě s pracovníky Propagfilmu bude film přepracován.

Scénář ani pracovní kopie nebyly předloženy ke schválení.

Film je určen k vnitřní potřebě HSVB a veřejně bude promítán na vesnicích a má propagačně sloužit k získání veřejnosti pro pomoc a spolupráci orgánů VB.

[...]

AMV, 318-127-1, DZ č. 71-130, 1959, DZ č. 71, nestr. dodatek.

a – podtrženo

19.

1959, 11. květen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující jednak o cenzurních zásazích do dialogů filmu Vladislava Delonga *DŮM NA OŘECHOVCE* věnovaného tíživé sociální situaci penzistů a bytovým problémům mladých manželů a jednak o vrácení literárního scénáře propagačního filmu *Skladování zemědělských strojů pro odstrašující líčení každodenního nekulturního chování zemědělců*.

[...]

1) ČS. FILM, FILMOVÉ
STUDIO, Barrandov.

Při kontrole pracovní kopie filmu režiséra V. Delonga „[Dům na Ořechovce]^a“ bylo doporučeno vypustit podtržený text:

Profesor v pensi Mareš vypráví prokurátoru dr. Beránkovi, jak došlo k zranění: Mareš se zamyslí. Pak říká skromně:

„Vy to asi neuslyšíte rád, pane doktore... Vy jste úředník, že ano... a takový pán doktor Lenhart... má důležité postavení... No, a co já, co my, že... profesůrek na pensi, který nechce do pohraničí...“

Ve scéně, kdy profesor Mareš (který je kreslen jako člověk fyzické práce naprosto neschopen) líčí svoje neradostné osudy pensisty, je následující obraz:

V mokrém asfaltu se odráží vchod do vily. Marešovo vyprávění pokračuje:

„Našel jsem si ranní zatápění v jedné vile... těch pár stokorun přijde vhod...“

Bylo upraveno takto:

„Našel jsem si překladatelskou práci v přírodovědeckém ústavu.“

Také ostatní zmínky o jeho topičském zaměstnání budou vypuštěny, např.:

„Nakonec jsem se přesvědčil, co je to za člověka... I o těch pár stovek možná přijdu za to zatápění, jestli budu ještě ležet...“

Profesor Mareš uvažuje o příčinách svých trampot:

Mareš stojí u okna v kuchyni, nešťastný a rozrušený. Nad ním je slyšet jeho vyprávění:

„Co jsme jim udělali? Co pak je to hřích mít kousek majetku? Copak dneska lidi nestaví domky? Zabili jsme někoho? Kradli jsme? Pracoval jsem přece celý život...“

Jeho projev je velmi přesvědčivý, nevyznívá z něho kverulantství a působí jako doklad útisku.

Ve scéně, kdy paní Marešová omlouvá zchátralý stav chodby podnájemníkovi dr. Lenhartovi, říká:

„...Víte, kdy jsme tohle naposled malovali? Než přišel Hitler.“

Bylo doporučeno podtrženou větu vypustit.

Jde o rodinu profesora, který šel nedávno do pense a postesknutí jeho ženy, kterou film líčí jako pasivní sice, ale citlivou a rozumnou, působí, že některé zaměstnanecké kategorie (profesoři) mají tak špatné příjmy, že si nemohou dát vymalovat chodbu.

Ve scéně, kde dr. Lenhart hledá na vývěsní tabuli adresy podnájmů, do kanceláře kráčí slepec. Scéna působí tristním dojmem a zbytečně zdůrazňuje tíživou bytovou situaci.

Při hledání podnájmu navštíví manželé Lenhartovi činžák, kde jim je nabídnuta kořistníkem z bytové nouze sklepní místnost.

Scéna zbytečně zveličuje beznadějnost nebydlících manželů.

Režisér s. Delong a s. Schmiedberger odmítali připomínku s nesprávným argumentem, že podnájem je soukromou věcí, do které národní výbor nezasahuje, po diskusi však souhlasili s vypuštěním závadného obrazu.

Při návštěvě u známých obdivuje Eva Lenhartová byt:

„Eva: Máte krásný byt.

Svátková: Protože jsem jim to podepsala. Jsem teď voják.

Eva: Zdeněk říkal, že jste inženýrka.

Svátková: Ano, u Vojenského stavoprojektu. Tehdy to ještě dávali.“

Podtržená pasáž byla vypuštěna.

Připomínky k filmu byly uplatněny společně s vedoucím sekretariátu ministra školství a kultury s. inž. P. Fajfrem.

Režiséři s. Schmiedberger a s. Delong provedou potřebné úpravy.

2) KRÁTKÝ FILM, PROPAGFILM, Praha.

Bylo doporučeno přepracovat literární scénář k filmu ministerstva zemědělství a lesního hospodářství „[Skládování zemědělských strojů]^b“ (autor Ladislav Koželuh).

Podle scénáře má film ukázat, kam vede nedostatečná péče o družstevní majetek v obci ve středních Čechách.

„Kamera dorovná na vrata statků JZD... Pomalou panoramou po neuspořádaných objektech, které jeví známky povlovného rozkladu...

Muž vejde do obrazu a přistoupí k veliké skříni na šaty, která stojí opuštěna uprostřed dvora v hlubokém blátě a loužích...

Jiný družstevník v zablácených holinkách. Muž přistoupí k lůžku, zívne a pak energicky odhrne peřinu. Muž začne stejně energicky oprašovat zasněžený polštář na lůžku, až sníh poletuje kolem.

Zemědělec opráší polštář, nakonec ho pro jistotu obrátí, pečlivě naklepe a potom se svalí do tohoto podivného lůžka a v zašpiněných botách...

Blízký záběr peřiny v nohou lůžka, která se, jak ji spáč přitahuje, vysouvá a jsou vidět spáčovy holinky a kusy bláta na čistém prostěradle...

V další části jsou uváděny záběry na špatně uskladněné stroje na volném prostranství dvora. Tyto záběry jsou komentovány:

„A přece! Tyto stroje jistě též někomu patří a jsou bezesporu mnohem cennější než staré haraburdí, se kterým se dosud tak bezcitně zacházelo.“

Záběry zrezivělých a nečistých strojů jsou komentovány takto:

„Zde vládne jen rez...

...špína a bláto...

...plesnivina...

...prach a zašlý olej...

...plevel a vzkličené obilí...“

Skutečné království pro bezohledného lenocha a šlendriána!... Chátrající budovy JZD, špína, bláto, nepořádek a nelad však současně působí jako doklad neschopnosti JZD řádně hospodařit a uráží družstevníky.

Na obsah scénáře byli upozorněni pracovník propagačního oddělení ministerstva zemědělství a lesního hospodářství s. R. Němeček a s. Pěkný z Propagfilmu. Oba souhlasili s připomínkami a sdělili, že scénář bude přepracován.

[...]

AMV, 318-127-1, DZ č. 71-130, 1959, DZ č. 93, s. 1-3.

a-b – podtrženo

20.

1959, 14. květen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu plakátu k maďarskému filmu Mártona Keletiho VČERA ŠLO O VŠECHNO. Plakát k filmu vracejícímu se k maďarským událostem roku 1956 rozvíjel motiv prolité krve.

[...]

8) ÚSTŘEDNÍ PŮJČOVNA FILMŮ, Praha.

Po konzultaci s pracovníkem IV. oddělení ÚV KSČ s. Milsimrem nebyl schválen k tisku návrh plakátu k filmu maďarské produkce „[Včera šlo o všechno]^a“.

Děj filmu zachycuje úsek událostí z kontrarevoluce v roce 1956.

V podtextu názvu filmu byla namalována velká krvavá skvrna, se které stékala krev na další text.

[...]

AMV, 318-127-1, DZ č. 71-130, 1959, DZ č. 96, s. 5.

a – podtrženo

21.

1959, 21. květen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu sovětského vojenského instrukčního filmu *OBNOVA ŽELEZNIČNÍHO ÚSEKU*. Na rozdíl od naprosté většiny ostatních případů zpráva zákaz filmu nezdůvodňuje, cenzor „argumentuje“ pouze konzultací s příslušníkem generálního štábu MNO.

[...]

1) ČS. FILM, STUDIO

PRO ÚPRAVU ZAHRANIČNÍCH
FILMŮ, Praha.

V dohodě se s. plk. Kubínem z Generálního štábu MNO nebyl schválen k veřejnému promítání sovětský film „[Obnova železničního úseku]^a“.

Jde o instrukční film vyrobený na objednávku štábu železničních vojsk Sovětské armády. Snímky jsou ze základny Leningradského učiliště vojenských spojů.

Film pojednává o organizaci činnosti jednotek železničního vojska, organizaci práce na obnově zničené trati, ukazuje práci štábu. Instruuje, jak provádět průzkum, odstraňování min, chemický a protiatomový průzkum, odmořování, bojové zabezpečení práce, odminování mostů, činnost při leteckém napadení, ukazuje bojovou techniku, mostní práce v prostoru zamořeném po výbuchu atomové pumy, ochranu vojsk, práci na ošetrovně a její vybavení, pokud jde o desaktivizaci.

[...]

AMV, 318-127-1, DZ č. 71-130, 1959, DZ č. 101, s. 1.

a – podtrženo

22.

1959, 27. květen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zásahu do komentáře k šotu Mauthausen z ČESKOSLOVENSKÉHO FILMOVÉHO TÝDENÍKU č. 22/1959. Ve výčtu obětí z koncentračního tábora v Mauthausenu byl v komentáři vedle komunistických funkcionářů zmíněn také písničkář a herec Karel Hašler.

[...]

1) ČS. FILM, STUDIO
ZPRAVODAJSKÉHO A
DOKUMENTÁRNÍHO
FILMU, Praha.

Ve filmovém týdeníku č. 22, ve shotu „[Mauthausen]^a“, který ukazuje vzpomínkovou slavnost k počtě umučených, mluví komentář o obětech fašismu v Mauthausenu. Vedle předních komunistických funkcionářů bylo uvedeno jméno Karla Hašlera:

„Tu zahynulo 80.000 československých vlastencov. Medzi nimi Eduard Urx, Václav Sinkule, Ján Osoha, Viktor Synek, Ján Ulrych Kamenický, Karel Hašler a další a další.“

Bylo doporučeno jméno K. Hašlera z komentáře vypustit.

[...]

AMV, 318-127-1, DZ č. 71-130, 1959, DZ č. 105, s. 4.

a – podtrženo

23.

1959, 4. červen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu uvést v rámci pořadu Divadla hudby Malíř filmem okouzlený kreslený film Jiřího Trnky PROČ UNESCO?

[...]

1) DIVADLO HUDBY,
Praha.

V pořadu dr. J. Trägra a Přemysla Cipry „[Malíř filmem okouzlený]^a“ nebyl schválen k promítání film „Co je UNESCO“ a dále byl vypuštěn následující text:

„Když se loni rozhodlo Unesco zadat vytvoření kresleného filmu o svém poslání, rozhodovalo se mezi Disneyem a Trnkou: tuto vnitřní soutěž vyhrál Trnka a vytvořil po dlouhých letech zase kreslený film velmi ceněný za hranicemi.“

Po těchto slovech měl být promítán film „Co je UNESCO“, film byl Divadlu hudby zapůjčen k veřejnému promítání Čsl. státním filmem.

[...]

AMV, 318-127-1, DZ č. 71-130, 1959, DZ č. 111, s. 1.

a – podtrženo

24.

1959, 8. červen, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD varující před realizací scénáře Operace Kanibal o atentátu na Heydricha pro nevhodnou interpretaci protifašistického odboje a příznivě vyznívající obraz wehrmachtu.

[...]

- 1) ČS. STÁTNÍ FILM
FILMOVÉ STUDIO,
Barrandov.

K informaci byl předložen literární scénář filmu „[Operace Kanibal]^a“ (autoři Miloslav Fábera, Kamil Pixa a Jiří Sequens, tvůrčí skupina Bohumil Šmída a F. B. Kunc).¹⁾

Jde o filmové zpracování událostí kolem atentátu na Heydricha. V úvodu je líčen nelítostný zápas mezi německou státní tajnou policií (Gestapem) a zpravodajskou službou Wehrmachtu. Pracovníci zpravodajské služby Wehrmachtu jsou v úzkem kontaktu se zpravodajskou službou anglické armády. Scénář jasně distancuje Himmlera, Heydricha a štáb SS od zpravodajské služby Wehrmachtu vedené admirálem Canarisem, Generálem a dalšími. Tento rozpor vyznívá jako obhajoba Wehrmachtu a svádění viny za zločiny výlučně na SS. Svalovat odpovědnost za fašistické metody a za zvěrstva pouze na Gestapo a stavět do příznivého světla vedení Wehrmachtu odporuje historické skutečnosti a je v rozporu s bojem, který je nyní veden proti stavění nacistických generálů bývalého Wehrmachtu do vysokých funkcí a s bojem proti obnově Wehrmachtu v NSR.

V této souvislosti scénář ukazuje spíš špinavou úlohu anglické zpravodajské služby proti zpravodajské službě německého Wehrmachtu. Z hlediska nynější mezinárodní situace a mezinárodních vztahů je zpracování scénáře v tomto směru krajně nevhodné.

Ve scénáři je vyzdvihováno osobní hrdinství osob, které připravovaly a provedly atentát a tím se glorifikuje individuální teror a celá akce kolem atentátu.

Scénář jednostranně zdůrazňuje odbojovou činnost zaměřenou a řízenou ze Západu a neukazuje vůbec odbojovou práci komunistů.

Scénář je psán spíše z hlediska senačního a ne aby ukázal – třeba i z jednoho úseku – odbojovou činnost našeho lidu v době nesvobody.

Senačnost filmu má ukázat např. i scéna, kdy Heydrich za přítomnosti Himmlera si posazuje na hlavu ve svatovítském chrámu korunu českých králů.

I když podle sdělení pracovníka IV. oddělení ÚV KSČ s. L. Pulcmána je scénář schválen, doporučuji, aby bylo znovu uváženo, zda film s tímto námětem a zaměřením má být natočen. Domnívám se, že by zejména v současném apolitickém a někde přímo nesprávném zpracování nebyl přínosem ani pro naši filmovou tvorbu, ani pro objasnění událostí kolem atentátu na Heydricha, naopak, že by zkreslil některé historické skutečnosti našeho odboje, zatlačil by skutečný boj komunistů v době nesvobody do pozadí, snižoval by nynější boj proti militarisaci na

Západě, zejména proti militarisaci v NSR a mohl by i poškodit mezinárodní vztahy k Velké Británii.

Náčelník MV-hlavní správy
tiskového dohledu:

[podpis]

dr. F. Kohout

AMV, 318-127-1, DZ č. 71-130, 1959, DZ č. 114, s. 1-2.

a – podtrženo

1) Tento námět realizoval stejný autorský tým v roce 1964 pod názvem ATENTÁT (režie Jiří Sequens).

25.

1959, 4. červenec, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o cenzurním zásahu do článku Miloše Fialy Zamyšlení nad cestou našeho filmu. Článek určený pro časopis Film a doba zřejmě příliš upozorňoval na praxi administrativních zákroků vůči kultuře, třebaže autor právo na tuto praxi KSČ obhajuje.

[...]

2) FILM A DOBA č. 7

vydává Orbis, n. p. Praha.

V článku Miloše Fialy „[Zamyšlení nad cestou našeho filmu]^a“ bylo doporučeno vypustit:

„K diskreditaci zásady stranického řízení uměleckého procesu zneužívají (nepřátelé socialismu – pozn. HSTD) chyb Stalinova řízení kulturní fronty, vydávající je ne za důsledek Stalinových omylů, ale za zákonitý produkt usměrňování umělecké fronty komunistickou stranou vůbec.“

V témž článku bylo dále doporučeno vypustit podrženou část věty:

„Strana si nedá a nesmí si nechat vzít své právo a svou povinnost působit na naše filmové umění metodou kritiky a výchovy, a nedá se také odradit od toho, aby v nutných případech použila v zájmu našeho umění i administrativních prostředků (zákaz promítání filmů), předejde-li tím velkým ideovým škodám (i když nepřátelé budou volat o konci ‚svobody‘, o jejím potírání).“

[...]

AMV, 318-127-2, DZ č. 131-200, 1959, DZ č. 136, s. 1-2.

a – podtrženo

26.

1959, 4. červenec, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu „znevažujícího“ plakátu ke gruzínskému filmu Tengize Abuladzeho *CIZÍ DĚTI*.

[...]

5) ÚSTŘEDNÍ PŮJČOVNA FILMŮ

Praha.

Po konzultaci s pracovníky sekretariátu ÚV KSČ soudruhy Todtem, Milsimrem a Pulcmanem nebyl schválen k tisku návrh plakátu ke gruzínskému filmu „Cizí děti“. Autorem plakátu je Hilmar.

Návrh plakátu znázorňuje primitivní kresbou náznak obličeje muže, v jehož očích jsou umístěny fotografie ženských obličejů. Jde o návrh plakátu k vážnému sovětskému filmu. Návrh byl schválen uměleckou komisí Ústřední půjčovny filmů.

Náměstek ředitele Ústřední půjčovny filmů inž. Nesveda souhlasil s naší připomínkou a sdělil, že i jim se zdálo, že návrh je „divoký“.

Fotokopii návrhu přikládám všem příjemcům DZ.

[...]

AMV, 318-127-2, DZ č. 131–200, 1959, DZ č. 138, s. 2–3.

a – podtrženo

27.

1959, 13. červenec, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o cenzurním zásahu do diafilmu IV. všeodborový sjezd kvůli jednomu snímku předsednictva, které v tu chvíli nevěnovalo dostatečnou pozornost projevu Antonína Novotného.

[...]

4) ČS. FILM,
STUDIO DIAFILMŮ,

Praha.

Po konzultaci s pracovníkem III. oddělení ÚV KSČ s. Benešem nebyl schválen k výrobě diafilm „[IV. všeodborový sjezd]^a“, v němž byl i záběr na předsednickou tribunu při projevu s. Novotného.

Obraz není vhodný k zveřejnění. Na snímku je vidět, jak někteří členové předsednictva mezi sebou hovoří a projevu nevěnují pozornost.

Studio diafilmů předložilo náhradou nový nezávadný snímek.

[...]

AMV, 318-127-2, DZ č. 131–200, 1959, DZ č. 140, s. 3.

a – podtrženo

28.

1959, 14. červenec, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zásahu do dokumentárního filmu Pavla Hobla *SJEZD SOCIALISTICKÉ KULTURY*. Cenzurovány byly ukázky z diskusních vystoupení, která vytvářela na velmi konkrétních příkladech negativní obraz přítomnosti.

[...]

- 4) ČS. STÁTNÍ FILM,
STUDIO DOKUMENTÁRNÍHO
FILMU, Praha.

V dokumentárním filmu „[Sjezd socialistické kultury]^a“ bylo doporučeno v diskusním příspěvku delegáta Kabele, předsedy JZD Raspenova, vypustit podtrženou část:

„...seznámí se s družstvem, které z tisíce dvou set ha se rozpadlo na 360 ha, kde za jedinou zimu odvezli 80 kusů skotu na mrchoviště, kde nechal ošetřovatel prasnice přimrznout k betonové podlaze, kde se udusilo hříbě, protože mu nechali ohlávkou zarůst do krku. Kde se mezi družstevníky na jedné straně vybíralo na vypravení pohřbu tragicky zemřelého děcka družstevníka, zatímco si v téže době čelný funkcionář při minusové hodnotě pracovní jednotky kupoval auto. Seznámí se s družstvem, kde důvěra ve společné hospodaření klesla hluboko pod bod mrazu...“

V diskusním příspěvku s. Zelenky bylo doporučeno vypustit následující slova:

„Pod tlampačem se shromažďuje vždycky několik pásků – všimněte si toho třeba u pasáže Práce – a dostávají postupně křečové záchvaty.“

V obrazové části k tomuto příspěvku bylo doporučeno vypustit záběry na páskovsky se chovající mládež před prodejnou Gramozávodů, z nichž jeden se pokouší o nevkusný taneční projev.

Dále bylo doporučeno vystříhnout záběr z moderního bytu na venkově s pohledem na velký obraz Krista.

Připomínky byly projednány s pracovníkem Studia s. Hoblem, který s nimi souhlasil a provedl úpravy.

[...]

AMV, 318-127-2, DZ č. 131-200, 1959, DZ č. 141, s. 1-2.

a – podtrženo

29.

1959, 29. červenec, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o upozornění na nevhodný výběr filmů české provenience, jež mají doprovodit výstavu s názvem „Umění bojující“ připravovanou v Karlových Varech.

[...]

4) ČESKOSLOVENSKÁ FILMOTÉKA,
Praha.

Na žádost ředitele výstavy s. Šafránka z Karlových Varů měly být zapůjčeny některé starší filmy pro výstavu „Umění bojující“, která je instalována v Karlových Varech.

Filmy měly být veřejně promítány v rámci výstavy. Jde o následující výběr:

C. K. polní maršálek

Kouzelný dům

Kristián

Přijdu hned

Turbina

Funerák

Na nevhodný výběr filmů pro výstavu „Umění bojující“ byl upozorněn vedoucí sekretariátu min. školství a kultury a dále s. Purš, pracovník téhož ministerstva. Oba shodně sdělili, že výběr je naprosto nevhodný. S. Purš tlumočil své stanovisko vedoucímu Československé filmotéky s. dr. Miroslavu Svobodovi, který věc projedná s odpovědnými pracovníky výstavy v Karlových Varech.

Generální sekretář výstavy s. Vladimír Diviš sdělil, že k výběru filmů má vážné výhrady, že však jde o samostatnou akci kraje, který s uvedením těchto filmů sleduje zvýšení návštěvnosti výstavy.

[...]

AMV, 318-127-2, DZ č. 131-200, 1959, DZ č. 153, s. 4-5.

30.

[1959, 11. srpen], Praha. – Informace HSTD zaslaná náměstkovi ministra vnitra plk. J. Kotalovi o zesměšňujícím zobrazení příslušníků Veřejné bezpečnosti v dětském špionážním filmu Milana Vošmika ZPÍVAJÍCÍ PUDŘENKA.

[Pro informaci s. plk. J. Kotalovi, náměstkovi ministra vnitra]^a

FILMOVÉ STUDIO

Barrandov

tvůrčí skupina:

Hanuš-Urban.

Při shlédnutí pracovní kopie filmu „[Zpívající pudřenka]^b“ bylo doporučeno upravit scénu, kdy orgány VB očekávají na dvoře domovního bloku příchod špiónů.

Vystupování příslušníků je zkresleno až do grotesky (např. příslušník skrytý v prostěradle, jiný mezi nádobami na popel, tlustý, nemotorný, připomíná policajta z první republiky).

Na naše upozornění budou záběry, které zesměšňují orgány VB, vystřiženy.

Poradce filmu s. kpt. Skácel souhlasil s naším názorem a sdělil, že již při prvním promítání upozornil na nevhodnost scény. Jeho připomínka však zřejmě nebyla respektována.

AMV, 318-127-2, DZ č. 131–200, 1959, samostatný dokument odeslaný s DZ č. 164.

a–b – potvrzeno

31.

1959, 2. září, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zásazích do scénáře dokumentárního filmu Mira Bernata *Sto číší vína o problémech romské populace*. Zásahy směřují k zastření skutečného stavu a výslovně předepisují manipulaci s fakty.

[...]

3) KRÁTKÝ FILM, Praha.

Bylo doporučeno přepracovat scénář Miro Bernata „[Sto číší vína...]^a“ (Cikáni), který předložilo Studio populárně vědeckých a naučných filmů.

Výchovu občanů cikánského původu vidí film ve stavbě cikánské kolonie, ve zpěvu západních šlágrů apod.

Scény, které dokumentují primitivní život cikánů, jsou místy naturalistické – polorozpadlé rozbité chatrče, nedostatek hygieny, primitivní způsob života, žebrota cikánských dětí.

Některé ukázky ze scénáře:

„Děti vběhly do světnice, dívají se ven, prší; z venku slyšíme hlasy:

(Žena:) Přišli jsme se na vás podívat, jak žijete.

I. muž: Stydím se, vydělávám dost, ale byt nedostaneme.

Žena: Proč si nepostavíte domek?

Pod okapem stojí několik mužů opřených o stěnu chalupy.

I. muž: Neprodali nám místo. Bojoval jsem jako partyzán, děti posíláme do školy, ale neprodali...

II. muž: Obec nám dala místo, začali jsme stavět, ale ráno byly cihly pryč!

Děti, dosud klidné, najednou vybíhají z chalupy ven. Přestalo pršet.

I. muž: Nechci nic zadarmo. Nechceme žebrot!

Na kopci peřin, poházených na dřevěné posteli, spí chlapec. Mouchy mu sedají na obličej. Ruka ženy je rozežena.

Hlas ženy: Nikdo není doma... Šli do města koupit šaty a boty. Máme mnoho dětí a peníze nemáme.

Předseda se dívá na chlapce, pak otočí hlavu na ženu.

Předseda: Málo chodíte do práce.

Mladík zvedne hlavu a vmísí se do hovoru.

Mladík: Nestarám se o nic, jen o sebe. Ale správce není dobrý; křičí na nás a bere za ramena, když si trochu odpočineme a je horko!

Komentátor v závěru mluví o výstavbě domků pro cikány.

Komentář: Kolébka pod širým nebem, kůlna, hromada dětí, ale co dál? Stačí otočit hlavu!

...nový, ještě neomítnutý dům.

Jiný mužský hlas: Postavili jsme 300 takových domů.

Skupina dětí na dvorku se žene do dveří domu. To je náš dům! Zuzka a Ilonka malují stěny.

Komentář vyznívá tak, jako by mimo obce bylo stavěno cikánské sídliště. V závěru děti na výzvu, aby něco zazpívaly – zpívají Ole, ole, kupte si zas...“

Naše připomínky byly projednány s dramaturgem s. dr. Činčerou a poradkyní filmu s. E. Bacíkovou, pracovníci ministerstva školství a kultury. Po diskusi oba soudruzi souhlasili s připomínkami a bylo dohodnuto, aby scénář byl přepracován v tom smyslu, že bída cikánská v nové verzi nebude umístěna do současnosti, event. záběry budou podstatně omezeny.

Ve filmu budou naopak zdůrazněny klady dnešního života. Přepracována bude pasáž, kde si cikáni stěžují na odpor členů družstva i národních výborů, přijmout je mezi sebe a umožnit jim lidský život.

Výstavba domků bude prováděna roztroušeně uvnitř osady, nikoliv jako samostatná část obce. Nebude uváděn počet domků.

[...]

AMV, 318-127-2, DZ č. 131-200, 1959, DZ č. 182, s. 2-3.

a – podtrženo

32.

1959, 8. září, Praha. – Výňatek z denní zprávy HSTD informující o zákazu maďarského filmu Mártona Keletiho *VČERA ŠLO O VŠECHNO* povoleného předtím výběrovou komisí. Důvodem k zákazu byla skutečnost, že film zobrazuje maďarské události roku 1956 jinak, než jak je líčil československý tisk.

[...]

4) ČESKOSLOVENSKÝ FILM,
výběrová komise
Praha

Po konzultaci s vedoucím IV. oddělení ÚV KSČ s. Urbanem a vedoucím odboru umění IV. oddělení ÚV KSČ s. Todtem nebyl schválen maďarský film „Včera šlo o všechno“, natočený podle divadelní hry I. Dobozsiho „Podzimní bouře“. ¹⁾ Film byl přijat výběrovou komisí dne 20. února 1959 bez připomínek.

Ve filmu je zkreslena úloha inspirátorů kontrarevolučního povstání. Z diskusí mezi veliteli a řadovými vojáky vyplývá, že hlavní příčinou událostí byla nespokojenost a nedostatky, které se projevíly při kolektivizaci maďarské vesnice.

Líčení událostí, vyprovokovaných reakcemi elementy na vesnici při rozebírání družstevního majetku, je velmi přesvědčivé a naturalistické. V závěru filmu přednáší hlasatel poselství kardinála Midszentyho:

„Kníže arcibiskup – kardinál, jehož národní revoluce vysvobodila ze zajetí, přijel do svého budínského paláce. Žehnaje svým věrným věřícím pravil: budu pokračovat tam, kde jsem musil přestat před osmi lety. Zatím se musím orientovat a během dvou dnů pronesu poselství národu.“

Film vyvolává nesprávné představy o událostech v Maďarsku a desorientuje diváka a je v rozporu s tím, jak byly příčiny a průběh kontrarevoluce hodnoceny u nás.
[...]

AMV, 318-127-2, DZ č. 131-200, 1959, č. 188, s. 6.

-
- 1) Film Mártona Keletiho *VČERA ŠLO O VŠECHNO* (Tegnap) získal v roce 1959 v Moskvě Cenu sovětského tisku.

Citované filmy:

Atentát (Jiří Sequens, 1964), *C. a k. polní maršálek* (Karel Lamač, 1930), *Cesta k barikádám* (Otakar Vávra, 1946), *Cizí děti* (Čužije děti; Tengiz Abuladze, 1958), *Československý filmový týdeník* č. 50/1958, 13/1959, 22/1959, *Čtyři kroky v oblacích* (Quatre pas dans les nuages; Mario Soldati, 1956), *Dům na Ořechovce* (Vladislav Delong, 1959), *Důvěra* (Hanuš Burger, 1959), *Funebrák* (Karel Lamač, 1932), *Kouzelný dům* (Otakar Vávra, 1939), *Kristian* (Martin Frič, 1939), *Líbánky* (Medovyj mesiac; Natalja Koševerová, 1957), *Momenty z XI. MFF 1-8* (Emanuel Kaněra, Jiří Papoušek, 1958), *Mravnost nade vše* (Martin Frič, 1937), *Na dvou březích Vardaru* (Emanuel Kaněra, 1959), *O půlnoci* (Éjféltor; György Révész, 1958), *Píseň o jedné zemi* (Emanuel Kaněra, 1959), *Po stopách květnové revoluce* (TV pořad), *Pochod do Aldermastonu* (March to Aldermaston; anonym, 1958), *Proč UNESCO?* (Jiří Trnka, 1958), *První a poslední* (Vladimír Čech, 1959), *Přijdu hned* (Otakar Vávra, 1942), *Pytláková schovanka aneb Šlechtitý milionář* (Martin Frič, 1949), *Rozvrácená pevnost* (Citadela sfarimata; Marc Maurette, 1957), *Sjezd socialistické kultury* (Pavel Hobl, 1959), *Smrti zasvěcení* (Morituri; Eugen York, 1948), *Sopoty 1957* (Sopot 57; Jerzy Hoffman, 1957), *Tři přání* (Ján Kadár, Elmar Klos, 1958), *Turbína* (Otakar Vávra, 1941), *U snědeného krámu* (Martin Frič, 1933), *Varuj...!* (Martin Frič, 1946-1947), *Včera šlo o všechno* (Tegnap; Márton Keleti, 1959), *Zpívající pudřenka* (Milan Vošmik, 1959).